

Een efficiëntere landbouw hoeft niet ten koste van dierenwelzijn te gaan. Melkveehouders en wetenschappers bedachten een nieuw houderijsysteem: de familiekuddes. Gezondere koeien, minder werk.

Hoe wil de koe het graag hebben?

REPORTAGE

Marianne Wilschut
Hoogeloon

In de wei van de Ruurhoeve in Hoogeloon liggen vier kalfjes bij elkaar in het gras. Naast het groepje staat een ander kalfje tegen de buik van haar moeder aan te schurken. Moeder (koe Bella 827) en kind (kalf Bella 827) snuffelen wat aan elkaars snuit. Het is een vertederend gezicht, de zeker 700 kilo wegende koe met daarbij het spillebenige kalf. Het dier heeft geen belangstelling voor de uiers van haar moeder. "Het kalf heeft vanochtend al flink bij de moeder gedronken, ze is kennelijk nog verzadigd", zegt boer Corné Ansems.

Koeien in de wei: geen uitzonderlijk plaatje in het Nederlandse landschap. Kalveren die bij hun moeder in de wei staan en bij hen drinken, zijn dat wel. Om melk te blijven geven, moeten koeien regelmatig kalveren. Meestal worden de kalfjes direct na de geboorte of na een paar dagen bij hun moeders weggehaald. Melkveehouder Ansems besloot drie jaar geleden dat het anders moest. De kalfjes, ook de stiertjes, mochten langer bij de moeder blijven. Dat is een leuk gezicht voor de ruim 13.000 bezoekers die jaarlijks de boerderij en de kaasmakerij van het familiebedrijf in de Brabantse Kempen bezoeken, maar ook beter voor de weerstand van moeder en kalf.

Ansems is een van de twintig boeren die meedoen met het project 'familiekuddes'. Melkveehouders en onderzoekers van de Wageningen Universiteit en het Louis Bolk Instituut, waar onderzoek gedaan wordt naar duurzame landbouw, ontwikkelen een nieuw systeem voor het houden van melkkoeien, dat beter aansluit bij het natuurlijk gedrag van de koe. "Hiermee komen we tegemoet aan de vraag van consumenten naar meer dierenwelzijn", legt Paul Galama, projectleider familiekuddes van de universiteit, uit. "Daarnaast kan het leiden tot gezondere dieren en minder werk voor de boer."

De deelnemende boeren en wetenschappers ontmoeten elkaar regelmatig om ervaringen uit te wisselen. Zo heeft Ansems bij een andere melkveehouder gezien hoe de kalfjes en hun moeders geleidelijk van elkaar gescheiden kunnen worden. Kalf Lisa 221, al duidelijk een puber, is nu bijna zestig dagen oud en gaat binnenkort in de afkickbox, een aparte ruimte in de stal. "In dit hok kan het dier eerst nog een week via het hek bij de moeder drinken. Daarna komt er een raster voor het hek, moeder en kind hebben dan nog wel snuffel- en oogcontact, maar de koe kan niet meer zogen. Een week later worden de twee definitief gescheiden."

Het idee van de familiekuddes gaat verder dan alleen kalfjes bij de koe. "Familie betekent dat je de verschillende leeftijdsgroepen bij elkaar houdt", vertelt Galama. "Door de dieren zo min mogelijk van groep te laten wisselen, proberen we onrust en stress te minimaliseren." Zo zijn er

Corné Ansems: 'Vanuit de sector werd me ontraden hieraan te beginnen. Ja, de melkpoederfabrikant wil natuurlijk liever dat ik mijn kalfjes kunstmelk blijf geven.'

FOTO ROGER DOHMEN

'Op mijn laptop zie ik hoeveel melk de koeien hebben gegeven'

varianten waarbij koeien die melk geven en koeien die tijdelijk droogstaan niet van elkaar worden gescheiden. Hiermee wordt vermeden dat koeien die net een kalfje hebben gekregen opnieuw hun plek moeten bevechten in de kudde waar ze net een paar maanden daarvoor zijn uitgehaald. Dit scheelt wisselingen en veel stress bij de dieren, wat hun welzijn vergroot.

Andere boeren, zoals Corné Ansems, introduceren de jonge koeien, de vaarzen, al eerder in de volwassenengroep. Ansems, die zelf elk moment voor het eerst vader kan worden, zet zijn drachtige jonge koeien nu twee maanden voordat ze uitgerend zijn in de wei bij de volwassen dieren. Hij wijst op Lotte 16, een drachtige vaars. "Zij heeft haar plekje in de groep inmiddels veroverd. Dat scheelt een hoop stress."

Normaal gesproken staan vaarzen voordat zij hun eerste kalfje krijgen apart op stal. Na het afkalven verandert hun leven radicaal. Ze hebben koud de bevalling achter de rug of hun kalf wordt bij ze weggehaald. Daarna worden ze in een nieuwe groep gezet waarin ze tussen oudere dieren, die hoger in de rangorde staan, een plekje aan het voerhek en in de ligbox moeten zien te veroveren. Ook moeten de nieuwelingen aan de smaak van vers gras in de wei en de melkrobot wennen. "Ga er maar aan staan", zegt Ansems.

Als de kalfjes, pinken, vaarzen, de droogstaande koeien en de koeien die gemolken worden apart staan, is het risico op de overdracht van ziektes minder groot. En de dieren hebben niet hetzelfde rantsoen nodig. "Als melkkoeien een te royale portie krijgen, kunnen ze onder meer uierproblemen ontwikkelen", weet Galama. "Als de verschillende groepen door elkaar staan, moeten de boeren trucs uithalen om hun vee het juiste rantsoen te geven."

Ansems heeft daarbij de techniek te hulp geroepen. De koeien op zijn bedrijf mogen de hele dag door zelf bepalen wanneer ze naar buiten willen, wanneer ze eten en wanneer ze gemolken worden. De elektronische

poortjes bij de uitgang van de melkrobot lezen aan de hand van de chip in de halsband van de koe af naar welke voerbak zij gelooft moet worden en of ze een kalfje heeft waar ze naartoe mag.

Paulien 817, die net uit de melkrobot komt, mag naar haar kalfje maar kiest voor een lekkere borstelbeurt van de automatische borstel die aan het plafond hangt. Ansems: "Zo gaan natuur en techniek hier hand in hand. Als ik 's ochtends mijn laptop open, kan ik aan het rapport van de melkrobot zien hoeveel melk de koeien hebben gegeven, of ze voldoende hebben gegeten en of ze uierontsteking dreigen te krijgen."

Het project familiekuddes wordt gefinancierd door het ministerie van economische zaken, landbouw en innovatie. Binnenkort loopt de overheidssubsidie af. "Bedrijven als Friesland Campina en Cono moeten dan met de billen bloot", zegt onderzoeker Paul Galama. "Ze zeggen dat ze duurzaamheid belangrijk vinden, maar willen ze ook betalen voor onderzoek daarnaar?"

Datzelfde geldt voor de consument, vindt Ansems. "Men wil graag kalfjes in de wei zien, maar ervoor betalen, ho maar." Op dit moment kost familiekuddes hem meer dan het oplevert.

'Mensen willen wel kalfjes in de wei zien, maar ervoor betalen, ho maar'

denkt hij. Alle melk die de kalfjes nu bij hun moeder drinken, zo'n 15 tot 20 liter per dag, kan hij immers niet gebruiken om kaas van te maken. "Daar staat tegenover dat ik de kalfjes nu geen kunstmelk meer hoef te geven. Behalve geld scheelt mij dat ook tijd. De kalfjes die bij hun moeder hebben gedronken zijn bovendien zwaarder en leveren meer op als ik ze verkoop. En de veerarts komt hier praktisch niet meer, vroeger was dat wel anders. Ik denk dat de dieren gezonder zijn, maar ik kan dat nog niet uitdrukken in euro's. En de accountant en de bank willen het liefst cijfers zien."

Het project is begonnen op initiatief van biologische boeren die zich hiermee verder willen onderscheiden van de gangbare melkveehouderij. Gaandeweg zijn er ook niet-biologische veehouders bijgekomen, zoals

Ansems. "Vanuit de sector werd mij van alle kanten ontraden hieraan te beginnen", vertelt hij. "Maar ja, het gaat natuurlijk allemaal om belangen. De melkpoederfabrikant ziet natuurlijk liever dat ik mijn kalfjes kunstmelk blijf geven. En collega-boeren zijn er vaak niet blij mee als anderen gaan pionieren. Straks moeten zij ook weer in iets nieuws investeren."

Maar Ansems en zijn twee zussen met wie hij de boerderij en de kaasmakerij runt, waarin ook workshops worden gegeven, zijn gewend een andere koers te varen. "Toen mijn vader tien jaar geleden een trekkerongeluk ternaauwernood overleefde, ging de knop om en zijn we ons meer voor gezonde voeding en duurzaamheid gaan interesseren. Een natuurlijke vorm van boeren past daarbij. Misschien brengt het mij nu nog niets extra's op, maar als ik 's avonds naar de kalfjes in de wei sta te kijken, dan geeft mij dat veel voldoening."

Dit is deel 1 in een tweeluik over dierenwelzijn in de veehouderij. Meer ervaringen van boeren met de familiekuddes en filmpjes zijn te zien op www.familiekuddes.nl en www.ruurhoeve.nl